

รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร
ZERO WASTE MANAGEMENT MODEL OF WAT POM WICHIAN
CHOTIKARAM CREMATORIUM SAMUT SAKHON PROVINCE

พระมหาอรุณพล สุภโร¹

รศ.ดร.มานิตย์ เพื่องผล²

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

Phra Maha Attapol Supharo¹

Assoc. Prof. Dr. Manit Phuengpol²

Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2}

Corresponding Author E-mail : bb.attapol25291919@gmail.com

(Received : June 19, 2025; Edit : July 9, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดการขยะจากกิจกรรมของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร (2) ประยุกต์หลัก 5ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ และ (3) เสนอรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

1.การจัดการขยะของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการามมีความเป็นระบบ โดยเฉพาะในงานศพที่ก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก พวงหรีด พลาสติก และเศษอาหาร วัดได้ดำเนินการคัดแยกขยะ และปรับปรุงเตาเผาศพจากระบบเดิมมาเป็นเตาไฟฟ้า เพื่อลดควัน กลิ่น และมลพิษทางอากาศ

2.การประยุกต์ใช้หลัก 5ส และสัปปายะ 7 ผสานกับแนวคิด 5R ได้แก่ ปฏิเสธ (Refuse) ลดใช้ (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) รีไซเคิล (Recycle) และซ่อมแซม (Repair) ช่วยลดขยะจากต้นทาง ส่งเสริมการใช้พวงหรีดทางเลือก และส่งผลให้การจัดงานศพเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3.รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของวัดดำเนินภายใต้แนวคิด “5RAP” โดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน เจ้าภาพ และหน่วยงานภาครัฐ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รูปแบบดังกล่าวช่วยลดปริมาณขยะ สามารถประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบขยายผลสู่พื้นที่อื่นตามเหมาะสม

คำสำคัญ : รูปแบบ, การจัดการขยะ, ศูนย์ของฌาปนสถาน, วัดป้อมวิเชียรโชติการาม, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research aims to (1) study the waste management from activities of the crematorium at Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province, (2) apply the 5S principles and 7 Sappayas in zero waste management, and (3) propose a zero waste management model for the crematorium using qualitative research methods, collecting data from observation, in-depth interviews, and document analysis. The research results found that:

1. The waste management of the crematorium at Wat Pom Wichian Chotikaram is systematic, especially in funerals that often generate a large amount of waste, such as wreaths, plastics, and food scraps. The temple has separated waste and improved the crematorium from the original system to an electric stove to reduce smoke, odor, and air pollution.

2. The application of the 5S principles and 7 Sappayas combined with the 5R concept: Refuse, Reduce, Reuse, Recycle, and Repair helps reduce waste at the source, promotes the use of alternative wreaths, and results in an environmentally friendly funeral arrangement.

3. The zero waste management model of the temple is implemented under the concept of “5RAP” with participation from the host community and government agencies, along with promoting sustainable environmental learning and awareness. This model helps reduce the amount of waste and can be applied as a model for expansion to other areas as appropriate.

Key words: Pattern, waste management, crematorium center, Wat Pom Wichian Chotikaram, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการจัดกิจกรรมในวัด โดยเฉพาะใน “ฌาปนสถาน” หรือสถานที่เผาศพ กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในแต่ละพิธีกรรมมักมีการใช้วัสดุสิ้นเปลืองจำนวนมาก เช่น พวงหรีดดอกไม้สด ฌาปนสถาน กล้องโฟม รวมถึงอาหารเหลือทิ้ง ล้วนก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก และหากไม่มีการจัดการอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ ทั้งในด้านกลิ่น มลภาวะ และทัศนียภาพของวัด รวมถึงอาจกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและความศรัทธาต่อวัด ฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นวัดที่มีการใช้งานสถานที่เผาศพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมา ยิ่งตอกย้ำถึงปัญหาการจัดการขยะจากกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้น การจัดการที่ไม่เหมาะสมอาจนำไปสู่ผลกระทบทั้งทางสิ่งแวดล้อมและสังคม ด้วยเหตุนี้ ทางวัดจึงริเริ่มแนวทางการจัดการขยะที่เป็นระบบ โดยมีเป้าหมายสู่ “การจัดการขยะเป็นศูนย์” (Zero Waste Management)

ปัญหาขยะมูลฝอย ในประเทศไทยถือเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากน้ำมือมนุษย์ซึ่งมีปัญหาก็เกี่ยวเนื่องกัน ในหลายแง่มุมไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการใช้บริโภคและการแยกขยะจากต้นทาง การจัดการขยะที่ไม่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดมลพิษและไม่เกิดการนำกลับมาใช้ซ้ำ ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม เช่น ปฏิกริยาเรือนกระจกที่มีสาเหตุจากขยะเทกองที่ปล่อยก๊าซมีเทน ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์และคาร์บอนไดออกไซด์ออกมา ปัญหาขยะในทะเลที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ในทะเล เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยมีปริมาณขยะสูงขึ้นต่อเนื่องขึ้นทุกปี จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี 2559 (รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย, 2568) โดยมีปริมาณการเกิดขยะรวมกันทั้งประเทศ 27.06 ล้านตันต่อปี เทียบเท่าตึกใบหยก 2 จำนวน 110 ตึก คิดเป็นประมาณ 71,130 ตันต่อวัน เฉลี่ยเป็นปริมาณขยะ 1.11 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ยังไม่รวมขยะตกค้างสะสมที่เพิ่มขึ้นทุกปีไม่ต่ำกว่าปีละ 10 ล้านตัน ขยะมูลฝอยสามารถแบ่งแยกตามประเภทได้ทั้งหมด 4 ประเภท โดยมีสัดส่วนดังนี้ ประเภทที่ 1 ขยะอินทรีย์ หรือขยะที่ย่อยสลายได้ คิดเป็นร้อยละ 61 จากขยะทั้งหมด ส่วนใหญ่มาจากอาหารเหลือทิ้ง ประเภทที่ 2 ขยะรีไซเคิล เป็นที่ขยะสามารถนำมาหลอมใช้ใหม่ได้หากมีการแยกขยะอย่างถูกต้องและทำความสะอาดก่อนทิ้ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30 ของขยะทั้งหมด ประเภทที่ 3 ขยะทั่วไป เป็นย่อยสลายตามธรรมชาติได้ยาก หรือนำไปรีไซเคิลแล้วไม่คุ้มทุน ต้องนำไปกำจัด ได้แก่ ขอนุ่น กล้องโฟม ฌาปนสถาน ร้อยละ 3 ของขยะทั้งหมด และ ประเภทที่ 4 ขยะอันตรายเป็นขยะที่ต้องนำไปกำจัดหรือบำบัดด้วยวิธีเฉพาะ เช่น หลอดไฟ ขวดยา ถ่านไฟฉาย ยาฆ่าแมลงกระป๋องสี ขยะจากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3 จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าถึงแม้ประเทศไทยจะมีความพยายามในการรีไซเคิลและกำจัดขยะอย่างถูกต้องมากขึ้น

แต่แนวโน้มปริมาณขยะในแต่ละปีเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ปริมาณขยะกว่าครึ่งยังถูกกำจัดอย่างไม่ถูกวิธี ในปี 2558 รัฐบาลไทยได้ตรวจสอบเพื่อปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ 7,777 แห่ง มีเพียง 328 แห่งหรือไม่ถึง 5% ของสถานที่กำจัดทั้งหมดเท่านั้นที่สามารถนำขยะไปใช้ประโยชน์และกำจัดได้อย่างถูกต้อง ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องจากสถานที่เหล่านี้คิดเป็นร้อยละ 26.31 ของปริมาณขยะเกิดใหม่รวมกับขยะตกค้างทั้งหมด และขยะที่เหลือกว่า 73.26 % นั้นถูกกำจัดด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง เกิดสภาพเทกอง เฝือกกลางแจ้ง เฝือกในเตาที่ไม่มีระบบกำจัดมลพิษทางอากาศ และฝังหลบแบบเทกองควมคุม หรือไม่ถูกจัดการเลย

จากปัญหาขยะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี มลภาวะที่เป็นพิษ อันมีที่มาจากปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น และปัญหามลพิษด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะรัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามาโดยตลอด 3R คือ Reduce Reuse และ Recycle โดยจัดทำ Roadmap จัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2561 เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการแก้ไขปัญหามาโดยตลอด โดยวางโครงสร้างให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันจัดการปัญหา แบ่งเป็น 4 มาตรการ คือ มาตรการที่ 1 แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยเก่าตกค้างสะสม มาตรการที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยใหม่ มาตรการที่ 3 วางระเบียบและมาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอย และมาตรการที่ 4 การสร้างวินัยคนในชาติโดยผลักดันให้หน่วยงานทุกระดับให้ความสำคัญต่อเรื่องการบริหารจัดการขยะเป็นวาระแห่งชาติ ในการร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาเรื่องขยะและบริหารจัดการขยะให้เกิดเป็นรูปธรรมมากที่สุด (กรมควบคุมมลพิษกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2568) ในการจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญ ปี 2560 มาตรา 250 ระบุว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจการม
สาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่
ประชาชนในท้องถิ่น และมาตรา 258 จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถนำ
ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2568)

ด้วยตระหนักถึงปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชุมชน ฅาปนสถานวัดป้อม
วิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาแนวทางการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้เกิดผล
ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการวางแผนและกำหนด
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะ พื้นที่ของวัดป้อมวิเชียรโชติการาม เป็นศูนย์กลางของชุมชนประสบปัญหาขยะหลากหลาย
รูปแบบ ทั้งจากครัวเรือน การเกษตร ตลาดสด และกิจกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะจากงานฅาปนกิจ วัดจึงริเริ่มแนวทาง “การ
จัดการขยะเป็นศูนย์” (Zero Waste) ที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนหลัก โดยการสร้างจิตสำนึก การปรับ
พฤติกรรมการสร้างขยะใหม่ และการเห็นคุณค่าของขยะเดิมที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ การดำเนินการดังกล่าวไม่เพียง
ช่วยลดปริมาณขยะ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พื้นที่ปลอดของสิ่งแวดลอมและระบบ
นิเวศในพื้นที่ และที่สำคัญคือสามารถพัฒนาเป็น “ต้นแบบการบริหารจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้
ในชุมชนอื่นได้อย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม
จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมุ่งหวังให้เกิดความเข้าใจในแนวทางการบริหารจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม และนำไปสู่การพัฒนาแบบ
การจัดการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และขยายผลได้ในวงกว้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการขยะจากกิจกรรมของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร
- 2) เพื่อประยุกต์หลัก 5 ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม
จังหวัดสมุทรสาคร
- 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การ
สัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตกิจกรรมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัด
สมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

- 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียร
โชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร
- 2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth
Interview) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียร
โชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 รูป/คน
- 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฅาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติ
การาม จังหวัดสมุทรสาคร
- 4) ขอบเขตด้านระยะเวลา เวลาในการวิจัยครั้งนี้ จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระบบและระเบียบของมหาวิทยาลัยว่าด้วย
เรื่องการทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต นับจากการได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1) การจัดการขยะจากกิจกรรมของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาครพบว่า จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าอาวาส ผู้ดูแลฌาปนสถาน เจ้าหน้าที่เก็บขยะ และประชาชนในชุมชน รวมจำนวน 10 ราย ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์รายละเอียดประมาณ 30-45 นาที โดยใช้แบบคำถามปลายเปิดที่ออกแบบเพื่อสำรวจความเข้าใจ แนวปฏิบัติ และปัญหาที่พบในการจัดการขยะในฌาปนสถาน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตกิจกรรมในช่วงการจัดงานศพจำนวน 3 กรณี โดยเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึกภาคสนามและบันทึกภาพถ่ายประกอบ เพื่อให้เห็นกระบวนการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า ฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการามเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะพิธีฌาปนกิจศพ มักก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก ได้แก่ พวงหรีดดอกไม้สด กระจาดห่อรูปเทียน ขยะพลาสติก และเศษอาหาร โดยเฉพาะ “พวงหรีด” ที่เป็นสัญลักษณ์แสดงความเคารพผู้วายชนม์ กลับกลายเป็นขยะกองใหญ่ภายในวัดหลังเสร็จสิ้นพิธี และหากผู้เสียชีวิตมีสถานะทางสังคมสูง จำนวนพวงหรีดยิ่งมาก ยิ่งส่งผลให้เกิดขยะสะสมในปริมาณสูง จากการสังเกตพบว่า ขยะจากพวงหรีดมีลักษณะหลากหลาย ทั้งขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะอันตราย และวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ เช่น โฟม ผ้า พลาสติก และเหล็ก ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการคัดแยกที่มีระบบ หากไม่มีการจัดการอย่างเหมาะสม อาจก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น ทัศนียภาพที่ไม่น่ามอง และผลกระทบต่อด้านสุขอนามัยแก่ชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการเผาศพยังเป็นอีกประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มีการใช้งานเตาเผาอย่างต่อเนื่องทุกวัน ส่งผลให้เตาเผาเกิดการชำรุดและปล่อยควันเป็นจำนวนมาก วัดจึงได้ดำเนินการปรับปรุงเตาเผาใหม่เป็นระบบไฟฟ้า ช่วยลดการปล่อยควัน กลิ่น และมลพิษทางอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วัดป้อมวิเชียรโชติการามได้ตระหนักถึงปัญหาขยะและมลภาวะจากกิจกรรมฌาปนสถาน และได้มีแนวทางการจัดการขยะอย่างเป็นระบบทั้งในด้านการคัดแยก การลดแหล่งกำเนิดขยะ และการปรับปรุงเทคโนโลยีเตาเผาเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2 การประยุกต์หลัก 5 ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารวัด เจ้าหน้าที่ดูแลฌาปนสถาน ผู้นำชุมชน และตัวแทนประชาชน รวมทั้งการสังเกตการจัดงานฌาปนกิจศพ พบว่า ฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ได้พัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้แนวทาง “ขยะเป็นศูนย์” (Zero Waste) ผสานกับ หลัก 5ส และ สัปปายะ 7 ควบคู่กับกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารจัดการเชิงสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ วัดได้ส่งเสริมการนำหลัก 5ส ได้แก่ สะสาง (การแยกประเภทขยะ) สะดวก (จัดเตรียมจุดคัดแยกที่เข้าถึงง่าย) สะอาด (รักษาความสะอาดพื้นที่วัดและฌาปนสถาน) สุขลักษณะ (ลดกลิ่น ลดแมลง และสิ่งปฏิกูล) สร้างนิสัย (การปลูกฝังพฤติกรรมจัดการขยะให้แก่ประชาชน) มาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ฌาปนสถานอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับหลัก สัปปายะ 7 ที่เน้นความเหมาะสมของสถานที่ เสียง กลิ่น อากาศ แสงสว่าง และอาหาร โดยมุ่งปรับสภาพแวดล้อมในฌาปนสถานให้เอื้อต่อสุขภาวะของชุมชนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในทางปฏิบัติ วัดได้ใช้ แนวทาง 5R คือ Reject (ปฏิเสธ) พวงหรีดดอกไม้สดที่ใช้แล้วทิ้ง Reduce (ลด) การใช้วัสดุสิ้นเปลืองที่ก่อขยะ Reuse (ใช้ซ้ำ) โดยจัดบริการพวงหรีดเช่า เช่น พวงหรีดต้นไม้ ดอกไม้ประดิษฐ์ Recycle (รีไซเคิล) ขยะ เช่น นำดอกไม้แห้งไปทำปุ๋ยหมักหรือกระจาดสา Repair (ซ่อมแซม) พวงหรีดที่สามารถใช้งานได้อีกครั้ง แนวทางนี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชน โดยมีการจัดทำพวงหรีดจากวัสดุทดแทน เช่น ไม้ ต้นไม้ เครื่องใช้ในบ้าน สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ หรือบริจาคต่อไปยังพื้นที่ที่ต้องการ ความร่วมมือนี้ไม่เพียงลดปริมาณขยะ ส่งเสริม เศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ผ่านกิจกรรมรีไซเคิล การให้บริการพวงหรีดเช่า และการผลิตปุ๋ยจากขยะอินทรีย์ ผลการดำเนินงานพบว่า ปริมาณขยะจากงานศพลดลงอย่างชัดเจน พื้นที่ฌาปนสถานสะอาด มีระบบคัดแยกและกำจัดขยะที่ชัดเจนมากขึ้น ประชาชนมีความตื่นตัวและตระหนักในบทบาทของตนเองต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญคือ กิจกรรมทางศาสนามองว่าซึ่งความเคารพและศรัทธาที่ดี โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ การประยุกต์ใช้หลัก 5ส สัปปายะ 7 และแนวคิด 5R ในกระบวนการจัดการขยะของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม เป็นตัวอย่างของการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาแนวทาง “ขยะเป็นศูนย์” ให้กับพื้นที่อื่น

3) รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า จากการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม กับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของวัด เจ้าภาพงานศพ และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า วัดป้อมวิเชียรโชติการามได้พัฒนารูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ (Zero Waste) ที่มีจุดเด่นคือการบริหารจัดการร่วมกับชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในฌาปนสถาน แนวทางดังกล่าวใช้โมเดล 5RAP ประกอบด้วย Reject (ปฏิเสธ) การใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก พวงหรีดดอกไม้สดหรือโฟม Reduce (ลด) การใช้ทรัพยากรโดยรณรงค์ให้เจ้าภาพเลือกใช้พวงหรีดทางเลือกที่สามารถนำไปใช้ต่อได้ Reuse (ใช้ซ้ำ) โดยมีระบบให้เช่าพวงหรีด พวงหรีดต้นไม้หรือดอกไม้ประดิษฐ์ Recycle (รีไซเคิล) ขยะที่เกิดขึ้น ดอกไม้แห้งนำไปทำปุ๋ย หรือวัสดุพลาสติกนำไปแปรรูป Repair (ซ่อมแซม) พวงหรีดหรือของใช้ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างเหมาะสม วัดได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะผ่านกิจกรรมรณรงค์ การอบรม และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่น ทั้งมีการออกแบบพื้นที่คัดแยกขยะในบริเวณฌาปนสถานให้เป็นระบบ พร้อมพัฒนาเตาเผาพิพาทให้ทันสมัยโดยเปลี่ยนเป็นระบบไฟฟ้า ลดการปล่อยควัน กลิ่น และมลพิษในอากาศ ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรอบ รูปแบบนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งระดับวัด ชุมชน และภาครัฐ เกิดเป็นแนวทางแบบบูรณาการที่สามารถนำไปปรับใช้ในสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอื่น ๆ ได้ ผลลัพธ์ของการดำเนินการ ได้แก่ ปริมาณขยะจากงานฌาปนกิจลดลงอย่างชัดเจน ประชาชนมีพฤติกรรมแยกขยะและเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบเตาเผาใหม่ช่วยลดมลภาวะทางอากาศ ชุมชนมีรายได้จากกิจกรรมรีไซเคิลและให้บริการพวงหรีดทางเลือก วัดกลายเป็นต้นแบบของ "ศาสนสถานสีเขียว" ที่ควมบรมศรัทธาเข้ากับจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการามเป็นรูปธรรมของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมไทย สามารถลดผลกระทบจากขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่สามารถถอดบทเรียนและขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) การจัดการขยะจากกิจกรรมของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จากผลการศึกษา พบว่า การจัดการขยะในฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นกระบวนการที่สำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยในชุมชน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจากการจัดพิธีฌาปนกิจศพ เช่น พวงหรีดดอกไม้สด ขยะพลาสติก และเศษอาหาร หากการจัดการขยะไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม จะมีผลกระทบต่อทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่โดยรอบ ฌาปนสถานจึงต้องใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการขยะ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและรักษาสภาพแวดล้อมในระยะยาว หากไม่สามารถจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การสะสมของขยะพวงหรีดในพื้นที่วัดทำให้เกิดกลิ่นเหม็นและทัศนียภาพที่ไม่ดี นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของชุมชนโดยรอบ เนื่องจากขยะเหล่านี้อาจกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและเชื้อโรค โดยมีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทและมีพื้นที่ในการกำจัดเพื่อลดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง (ศดานนท์ วัดธรรม และคณะ, 2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 2) เปรียบเทียบระดับการจัดการขยะมูลฝอย ในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับ การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการนำวัสดุที่ชำรุดมาซ่อมแซมใช้ใหม่ ด้านการนำวัสดุหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ด้านการนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ ด้านการลดปริมาณขยะ และด้าน การหลีกเลี่ยงวัสดุที่จะสร้างปัญหาขยะ ตามลำดับ และ 2)

เปรียบเทียบระดับ การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา และระยะเวลา ที่อยู่อาศัยต่างกัน มีระดับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ให้เกิดความเหมาะสม มากยิ่งขึ้น (ศดานนท์ วัตตธรรม และคณะ, 2566: บทคัดย่อ)

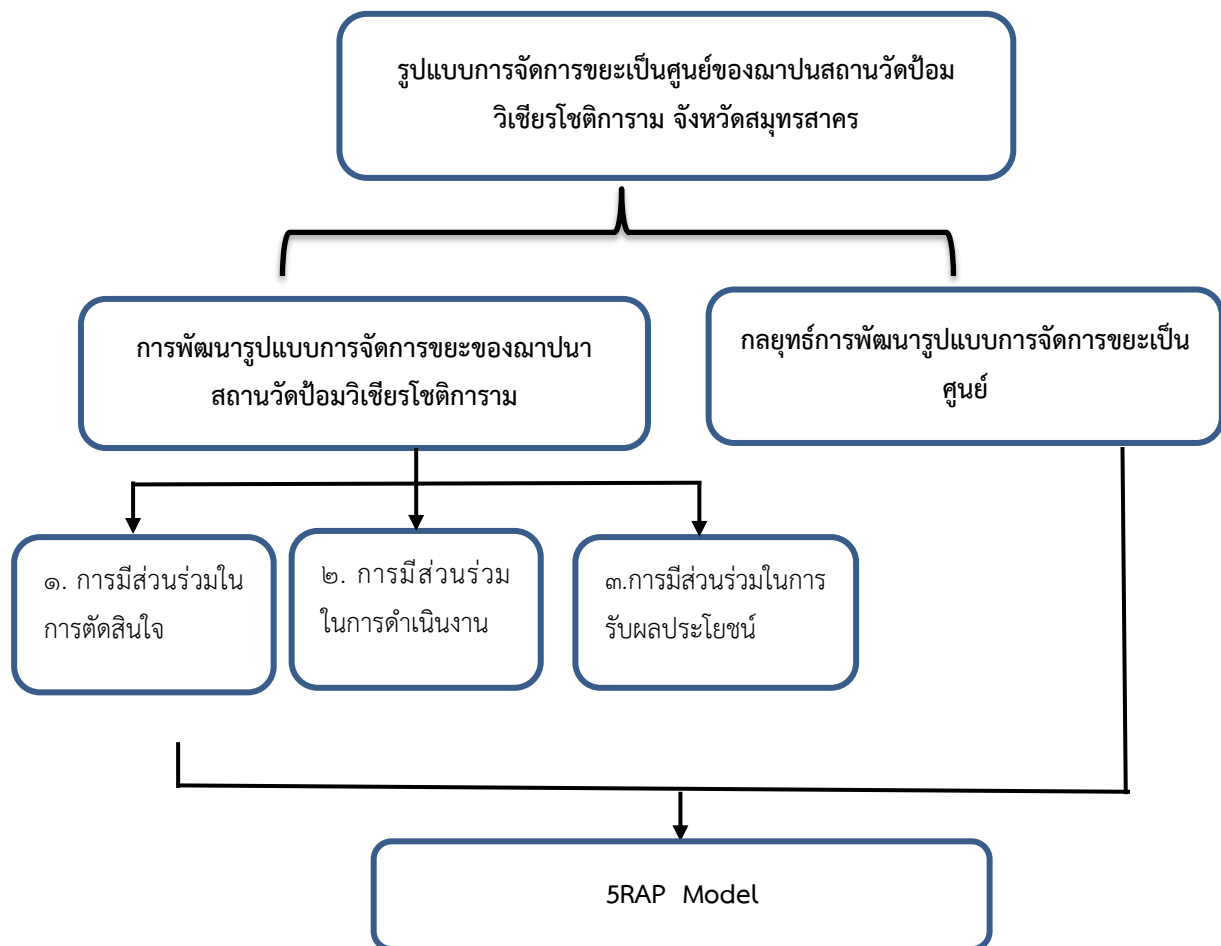
2) การประยุกต์หลัก 5 ส และสัปปายะ 7 ในการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษา เพื่อหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการขยะจากกิจกรรมฌาปนกิจ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของชุมชน หากไม่มีการจัดการที่ดี โดยเฉพาะในเรื่องของการลดปริมาณขยะและการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมมือซึ่งกันและกันเป็นอีกแนวทางที่สำคัญ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าหากประชาชนได้รับการฝึกอบรมและมีความเข้าใจในการจัดการขยะอย่างถูกต้อง เช่น การใช้วัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้หรือการใช้พวงหรีดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ก็จะช่วยลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในฌาปนสถานได้ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายร่วมมือในชุมชนยังสามารถเป็นกลไกที่ช่วยในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการในด้านต่างๆ ได้อย่างยั่งยืน การสร้างความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น วัด เจ้าภาพ พนักงาน และประชาชนในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายที่สามารถสื่อสารและทำงานร่วมกันได้ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการขยะในฌาปนสถานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นิตยา มุลปินใจ, 2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลไทรทอง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในการจัดการขยะ และเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนต้นแบบที่ช่วยลดปริมาณขยะใน การจัดเก็บขยะของเทศบาลตำบลไทรทอง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในการจัดการขยะของชุมชน ได้ รูปแบบการจัดการขยะ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการจัดอบรมเกี่ยวกับการกำจัดขยะ และการตั้ง ธนาคารขยะ ส่วนรูปแบบรูปแบบกิจกรรมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนต้นแบบที่ช่วยลด ปริมาณขยะใน การจัดเก็บขยะของเทศบาลตำบลไทรทอง พบว่า การตั้งธนาคารขยะ จะช่วยลด ปริมาณขยะและการจัดการขยะของเทศบาล รวมถึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดในชุมชน (นิตยา มุลปินใจ, 2565: บทคัดย่อ)

3 รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร จากการวิจัย พบว่าการนำเสนอรูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการเสนอแนวทางที่มีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดจากกิจกรรมในฌาปนสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะพิธีฌาปนกิจศพที่มักจะมีขยะจำนวนมาก เช่น พวงหรีดดอกไม้สด ขยะพลาสติก เศษอาหาร และขยะจากวัสดุที่ใช้ในการประกอบพิธี โดยหากไม่มีการจัดการที่ดี ขยะเหล่านี้อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของชุมชนได้ รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ที่เสนอมาในที่นี่ประกอบด้วยหลักการสำคัญต่างๆ ซึ่งรวมถึงการสร้างความร่วมมือจากประชาชน การใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่เข้าร่วมพิธี และการพัฒนาระบบการจัดการขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) หรือรีไซเคิล (Recycle) เพื่อให้ขยะเหล่านั้นไม่เป็นภาระของสิ่งแวดล้อม แต่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนโดยการสร้างความร่วมมือจากประชาชน การใช้หลักธรรมในการสร้างจิตสำนึก และการปรับปรุงระบบการจัดการขยะให้เหมาะสม เป็นกุญแจสำคัญในการลดปัญหาขยะในฌาปนสถาน และส่งเสริมการจัดการขยะที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้การจัดการขยะในวัดสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการคงอยู่ของประเพณีไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (นิสวรณ์ พรหมเมตตา, 2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการขยะของเขตบางบอน ศึกษาสภาพปัญหาในระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอน และศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่เขตบางบอนมีความแตกต่างกันในด้านของระบบบริหารจัดการขยะ จากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ทำการศึกษา บางแห่งมีการคัดแยกขยะเป็นขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ และขยะรีไซเคิล ส่วนบางแห่งยังคงไม่ได้มีการคัดแยกขยะ และใช้วิธีเก็บรวบรวมขยะไว้เพื่อตามรอบการเก็บจากสำนักงาน

เขต ทำให้การบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste ในปัจจุบันได้ดำเนินการบ้างแล้ว แต่ยังไม่สมบูรณ์ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste นั้น สำนักงานเขตบางบอนควรกำหนด แผน นโยบาย และแนวทางอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะตามแนวทาง 3Rs กำหนดกรอบแนวทางและรายละเอียดของการ ปฏิบัติ ระยะเวลา งบประมาณ และกำหนดแนวทางในการประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนของเขตบางบอนมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับแนว ทางการดำเนินการไปสู่สังคม Zero Waste ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โรงเรียน วัดในพื้นที่เขตบางบอน และองค์กร เอกชนก็มีผลต่อการบริหารจัดการขยะที่ครบวงจร อันนำไปสู่เป้าหมายในการเป็นสังคม Zero Waste ของเขตบางบอนอย่างเป็นระบบ มี ประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปในอนาคต (นิสววรรณ พรหมเมตตา, 2565: บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการขยะที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาเชิงระบบได้ โดยสามารถเรียบเรียงเป็นข้อ ๆ พร้อมขยายความเชิงวิชาการได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการขยะของฌาปนสถาน พบว่าฌาปนสถานจะมีระบบจัดการขยะอยู่แล้ว แต่จากการศึกษาและเก็บข้อมูลพบว่ายังคงมีปัญหาขยะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงที่มีการจัดพิธีฌาปนกิจซึ่งมีผู้มาร่วมงานจำนวนมาก และได้นำสิ่งของมาประกอบงาน เช่น พวงหรีดดอกไม้สดจำนวนมาก หลังเสร็จสิ้นพิธี พวงหรีดเหล่านี้ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ และกลายเป็นขยะในปริมาณมาก ซึ่งเป็นภาระต่อการจัดการของฌาปนสถาน ทั้งนี้ยังพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้มแข็งพอ จึงทำให้การจัดการขยะยังไม่เป็นระบบครบวงจรและยั่งยืน

2. การศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการขยะโดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม พบว่าในการจัดการขยะที่ฌาปนสถานซึ่งเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกและจิตใจของประชาชน แนวทางการพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงความสะดวกต่อทางวัฒนธรรม โดยนักวิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเก็บข้อมูล พูดคุย และเสนอแนวทางร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการจัดการขยะให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะการจูงใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและการลดขยะ

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะ 5RAP Model พบว่าการพัฒนาแนวทางจัดการขยะที่มีชื่อว่า “5RAP Model” ซึ่งเป็นโมเดลที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สร้างรายได้ และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้:

R1 (Refuse): การปฏิเสธสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น การหลีกเลี่ยงการใช้พวงหรีดที่ทำจากดอกไม้สดหรือวัสดุที่ย่อยสลายยาก โดยส่งเสริมให้ใช้พวงหรีดทางเลือกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น พวงหรีดต้นไม้ หนังสือ หรือสิ่งของบริจาค

R2 (Reduce): การลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยการณรงค์ให้เจ้าภาพจัดงานลดการใช้พลาสติก และจัดระบบการจัดเลี้ยงที่ลดการใช้ภาชนะใช้แล้วทิ้ง

R3 (Reuse): การนำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำ เช่น การแยกและเก็บพวงหรีดหรือวัสดุตกแต่งที่ยังสามารถใช้งานได้ในงานอื่น ๆ

R4 (Recycle): การแยกขยะรีไซเคิลอย่างเป็นระบบ เช่น กระดาษ พลาสติก โลหะ เพื่อให้สามารถนำไปจัดการอย่างถูกวิธีและลดภาระขยะทั่วไป

R5 (Repurpose): การนำขยะหรือวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปให้เกิดประโยชน์ใหม่ เช่น การนำดอกไม้แห้งไปทำปุ๋ยหมักหรือของตกแต่ง

A (Awareness): การสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนเกี่ยวกับผลกระทบของขยะและแนวทางการจัดการที่เหมาะสมผ่านกิจกรรมให้ความรู้ เช่น นิทรรศการ หรือการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

P (Participation): การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ทั้งในฐานะผู้จัดงาน ผู้ร่วมพิธี และผู้ดูแลสถานที่ โดยจัดให้มีจิตอาสาช่วยดูแลความสะอาด แนะนำการแยกขยะ และส่งเสริมพฤติกรรมลดขยะในระยะยาว

4. ความยั่งยืนและการรักษาวัฒนธรรม พบว่าโมเดล 5RAP ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางการลดขยะในเชิงปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีไทยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาไว้อย่างกลมกลืน เช่น การเลือกใช้พวงหรีดทางเลือกแทนพวงหรีดดอกไม้สดที่ย่อยสลายยาก การให้ธรรมะประกอบการณรงค์สิ่งแวดล้อม หรือการใช้กิจกรรมจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นการบูรณาการระหว่าง “ศรัทธา” และ “จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม” อย่างเหมาะสม

5. ผลลัพธ์เชิงรูปธรรมของการดำเนินงาน พบว่าการนำแนวทาง 5RAP มาใช้ในพื้นที่จริงของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่

5.1 ลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจากงานศพ

5.2 เกิดกิจกรรมจิตอาสาและความร่วมมือของชุมชน

5.3 ผู้จัดงานมีความเข้าใจในการเลือกใช้วัสดุและภาชนะที่เหมาะสม

5.4 สร้างต้นแบบการจัดการขยะในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อ่อนไหวต่ออารมณ์และจิตใจของผู้มาใช้บริการ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการขยะเป็นศูนย์ของฌาปนสถานวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. การปรับปรุงพัฒนาระบบการจัดการขยะ ควรพิจารณาการปรับปรุงระบบการจัดการขยะในฌาปนสถานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้ข้อมูลและข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการจัดการขยะจากกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้มีการคัดแยกขยะที่ดีขึ้นและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1.2. การฝึกอบรม ควรจัดการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่และประชาชนที่เกี่ยวข้องในฌาปนสถาน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะ การคัดแยกขยะ และการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

1.3. การประเมินผล ควรติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในการจัดการขยะเป็นศูนย์ที่นำมาใช้ในฌาปนสถานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงกระบวนการต่างๆ และทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4. การสร้างความตระหนัก ควรสร้างความตระหนักในประชาชนและผู้ที่มาใช้บริการในฌาปนสถานเกี่ยวกับการลดขยะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะที่ยั่งยืนและไม่กระทบต่อระบบนิเวศ

1.5. การสร้างความร่วมมือ ควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการขยะในฌาปนสถานให้เป็นไปตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมถึงการร่วมมือในการพัฒนาแนวทางการจัดการขยะที่สามารถนำไปสู่การเป็นสังคม Zero Waste ในบริเวณนั้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาและพัฒนาแบบการจัดการขยะที่ยั่งยืน ควรศึกษาและพัฒนาแบบการจัดการขยะที่สามารถนำไปใช้ในฌาปนสถานอื่น ๆ เพื่อสร้างโมเดลที่สามารถปรับใช้ได้กับบริบทที่แตกต่างกัน การศึกษานี้จะรวมถึงการสำรวจรูปแบบการจัดการขยะในฌาปนสถานต่างๆ และการเปรียบเทียบความแตกต่างในการดำเนินการจัดการขยะ

2.2. การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการจัดการขยะในฌาปนสถาน รวมถึงการศึกษาผลกระทบต่อระบบนิเวศท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

2.3. การพัฒนาเครื่องมือหรือเทคโนโลยีสำหรับการจัดการขยะ ควรศึกษาและพัฒนาเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกขยะและรีไซเคิลในฌาปนสถาน เพื่อสนับสนุนการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4. การวิจัยด้านการส่งเสริมการศึกษาด้านการจัดการขยะ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรมประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในเชิงลึก โดยเฉพาะการเสริมสร้างจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมและความสำคัญของการคัดแยกขยะ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.1. การจัดทำแผนการจัดการขยะในฌาปนสถาน ควรกำหนดแผนการจัดการขยะที่ชัดเจน โดยเน้นการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น การแยกขยะประเภทต่างๆ เช่น ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย เพื่อนำไปสู่การลดขยะและการรีไซเคิลที่มีคุณภาพ

3.2. การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการขยะ ควรพิจารณานำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการขยะ เช่น ระบบการคัดแยกขยะอัตโนมัติหรือเครื่องมือที่ช่วยในการรีไซเคิลขยะ เพื่อลดการใช้แรงงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะ

3.3. การฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ควรจัดการฝึกอบรมให้กับผู้ดูแลฌาปนสถานและผู้เข้าร่วมพิธี เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักในการจัดการขยะ การคัดแยกขยะ และการลดขยะให้เป็นศูนย์ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

3.4. การฝึกอบรมการสอนทำสิ่งประดิษฐ์ การฝึกอบรมการสอนทำสิ่งประดิษฐ์พวงหรีดเพื่อช่วยในการนำกลับมาใช้ใหม่เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาขยะจากการใช้พวงหรีดในงานฌาปนกิจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฌาปนสถานที่มีการใช้พวงหรีดจำนวนมาก

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/3653/>
- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/3653/>
- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/3653/>
- นิตยา มูลปิ่นใจ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลไผ่หลู้น อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี, 10(1).
- นิสววรรณ พรหมเมตตา. (2565). การศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม Zero Waste. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศดานนท์ วัตรธรรม. (2566). การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 15(1).